

İz Bırakan Bir Rehber Hoca; Prof. Muammer Onat

Akademi’de mimarlık eğitimine yön verenlerle ilgili bir projede yeri olan ve mimarlık eğitiminde önemli iz bırakan değerli Hocam Prof. Muammer Onat ile ilgili, belli bir döneme ait anımsamalarımı yazarken, aynı zamanda bu anlatımdan onunla ilgili görüşlerim de ortaya çıkmış oldu. Onun öğrencisi ve meslektaşısı olarak bizlere verdiği meslek ahlâkı ve mimarlık anlayışını da değerlendirme fırsatım oldu.

1956 yılında Akademi öğrencisi olduğum ilk yılda, bizimle aynı tarihte (şayet yanılmıyorsa) göreve başlayan, iki asistanımızdan birisi olan Muammer Onat, Bina Bilgisi’nde Arif Hikmet Holtay Hoca’nın, Yapı’da Hamdi Şensoy, Sedad Hakkı Eldem Hoca’nın asistanı olmuşlardı. Onat ve Şensoy aralarında iyi anlaşıyorlardı. Yenilikçi davranışları Akademi’ye yaklaşıyordu. Akademi dışında profesyonel ortamda mesleğin uygulaması içinde idiler. Profesyonel ortamdan, başarılı meslektaşlarını da Akademi’ye çekmeye, kazandırmaya çalışıyorlardı. Böylece örneğin, Muammer Onat hocanın Doğan Tekeli’yi Akademi’ye gelmeye ikna etmesini ve Doğan Tekeli’nin belli olmayan bir statüde kısa bir süre bizlere asistanlık yaptığını anımsıyorum. Onların, öğrencilerle sıcak ilişkileri, davranışları ve öğrencilerin sorunlarının çözümünde yardımcı olmalarının; genç, dinamik ve mimarlık faaliyetleri ile de örnek olan bu iki insanın, öğrenciler tarafından çokça sevilmesine neden olduğunu sanıyorum. Ama en çok da, benim gibi özellikle taşradan gelen ve ilk yılda İstanbul’a yabancılığını üzerinden atamayan, biraz da tedirginlik yaşayan öğrenciler için (çok sonraki yıllarda üniversitelerde uygulanan) gerçek birer rehber hoca olmuşlardı. Bu durum Akademi anılarım arasında hafızamda özel bir yer tutmaktadır. Onlar, o zaman ulaşılması olanaksızmış gibi gözükken kıdemli hocalarımız ile aramızda köprü oluşturmuşlar, bizi yönlendirmişlerdi. Davranışları ve her zaman itinalı, şık giyimli ve koltukları altında öğrencilere örnekler göstermek için taşıdıkları mimarlık mecmualarıyla koridorlarda salınmaları, doğrusu benim gibileri özendirirdi.

Muammer Onat hocanın, rayıhası hoş tütün kokusu yayan piposuyla bütünleşen el hareketleri ve sık sık pipo karıştırıcısı ile onu eşelemesi gözümün önünden resim gibi geçiyor. Hele keyiflendiğinde yapmayı huy edindiği esprileri kulaklarımda sanki hâlâ çınlıyor. En çok da, konuşurken fırsat bulduğunda sanki hemen dişleri arasına yerleştirmeye hazırmış gibi sol elinin başparmağı ve işaret parmağı arasında tuttuğu piposu ve konuşmasını destekler şekilde geniş çember çizen kol hareketleri hafızamda yer etmiş öylece duruyor. Bir Yeşilaycı olarak beni bile etkileyen piposunun, kaç mimar namzedini özendirdiğini hep merak etmişimdir. Hemen belirtmeliyim ki, bu özentiden bana geriye kalan belli sayıdaki pipolar bugün evimde kitaplığımın raflarını süslemektedir.

Benim öğrencilik yıllarımda Akademi, bir kolej disiplini varmışçasına yönetilirdi. Akademi’de o zaman az sayıda öğrenci ve az sayıda da asistan ve belli sayıda da, Cumhuriyet dönemine damga vurmuş kıdemli hocalarımız vardı. Genellikle disiplin işini, dirayetli idareciler sağlardı. Mimarlık Bölümü’nde bu idareci, sevgili Perihan Çetin (abla) idi. Öğrenciler ondan çekinirdi. Hatta asistanlar bile. Hocalar ona karşı ölçülü davranırlardı. Öğrenciliğimin ilk yıllarında bu disiplinli ortamda karşılaştığım sorunlar için, ilgisine gereksinim duyduğum kişiler Muammer Onat ve Hamdi Şensoy hocalar olmuştur.

Akademi’de mimarlıkta üçüncü sınıfa başladığımda, eğitime destek bulmak amacıyla, o zaman mimarlık öğrencilerinin genelde yaptıkları gibi ben de, mimarlık bürolarında çalışmaya başlamıştım. Aynı evi paylaştığımız arkadaşlarımdan birisi, benden ileri sınıfta bulunan ve Muammer Onat’ın mimarlık bürosunda şef konumunda çalışan rahmetli arkadaşım Mersin’li Ayhan Korucu, bizden ayrılarak, Beşiktaş’ta Abbas Ağa Parkı bitişiğinde bir sokak içinde güzel eski bir eve taşınmıştı. Bu evin, Muammer Onat hocaya ailesinden kaldığını sanıyorum. Ev adeta bürosunda çalışan öğrenciler için bir lojman haline gelmişti. Muammer hocanın arada sırada oradakileri ziyarete geldiğini Ayhan’dan duyardım. Yine rahmetli sınıf arkadaşım Mersinli Derviş Aydeniz de Muammer hoca’nın bürosunda çalışmaya başladığında o eve taşınmıştı. Bunları söylememin nedeni;

Muammer Onat Hoca’nın Akademi içinde olduğu gibi, Akademi dışında da öğrencilere rehber olma yönünü anlatmak içindir.

Muammer Onat Hoca’nın mimarlık bürosu, İstiklâl Caddesi üzerinde Tünel’e yakın mesafede Santa Maria Han’da idi. Sanırım 3. katta ve kilisenin bahçesine bakan arka sıra odalardan bir ya da ikisi Muammer Hoca’ya aitti. Santa Maria Han’a sıkça Ayhan Korucu’yu ziyarete giderdim. Hoca aynı zamanda uygulamanın içinde olduğundan, şantiye ilişkileri nedeniyle akşamüstleri büroda bulunduğu kalfaları ile görüşür, olara talimatlar verirdi. Ben daha lise öğrencisi olduğum dönemde içinde olmaya başladığım

böyle bir atmosferde bulunmaktan ve onları izlemekten hoşlanırdım. Kendimi orada çalışır hissedirdim. İtiraf etmeliyim, açıkçası Ayhan'ın durumuna da özenirdim. Nihayet bir zaman sonra hayalim gerçek oldu ve ben Muammer Hoca'nın hazırlandığı bir yarışma için orada çalışmaya başladım. Bu ortamda hocayı daha iyi tanıdım. Onun, gerçekten öğrenciyi kollayıcı, koruyucu ve en önemlisi onu arkadaşı gibi kabullenmesi örnek bir olaydı. Muammer Onat Hoca, bilge yönü, insana değer veren hümanist yaklaşımı, güven yaratan tutumu ile sanırım öğrencisi olan herkesi etkilemiştir.

1958-59 döneminde (yanılmıyorsam) Akademi'deki öğretim elemanlarından bazıları bilgi-görgü artırma amaçlı kısa dönem burslarla yabancı ülkelere gitmişlerdi. Sadun Ersin-Orhan Şahinler ve anımsayamadığım diğer kişiler gibi, Muammer Onat hoca da İtalya'ya gitmişti. İncelemelerini bitirip döndüğünde, orada birlikte olduğu Türk dostlarıyla bir araya geldiklerinde, yaşadıkları maceraları esprili şekilde anlatışını ve ona, "dottore Muammer" diye keyifle takılmalarını, gülüşmelerini anımsıyorum. Hocanın Hilman marka arabası ise, başka anılara konudur. Hilman'a dolarak, Boğaz'a eğlenmeye ve yemeğe gidişlerimizde yaşadığımız maceralar da hafızamda yerli yerinde duruyor.

1961 yılında henüz yeni mezun olduğum günlerde, rahmetli hocam Prof. Utarit İzgi'nin teşviki ve yönlendirmesiyle, girdiğimiz İstanbul Belediyesi'nde, rahmetli Turgut Cansever' in İstanbul Belediyesi bünyesinde kurduğu Metropolitan Planlama Bürosu için oluşturduğu ekip içinde, sınıf arkadaşım Özcan Altaban ile birlikte çalışmaya başlamıştık. Ama Santa Maria Han'da yarışmalar için proje çalışmalarını aksatmıyorduk. Her akşam Saraçhane'de Belediye Sarayı'ndan çıkışta, en hızlı biçimde oraya ulaşıyor, geç vakitlere kadar yarışma projeleri üzerinde çalışıyorduk. Muammer Onat Hoca, her zamanki insan yönü ve meslekteki ağabey rolü ile tüm deneyimlerini bizimle paylaşıyordu. Kişisel olarak beni, sonraki yıllarda başarı kazandığım mimari proje yarışmaları kulvarına hazırlayan bu yarışmaların tüm finansını ve organizasyonunu kendisi yaptığı halde, genç ve hevesli mimarlar olarak bizleri aynı eşit haklarla ortak yapmıştı. Bugün, onun bu davranışını daha da büyüyen bir takdirle anıyorum. Muammer Onat hocanın liderliğinde, sevgili Özcan Altaban, arkadaşımız Ayhan Korucu ve ben, girdiğimiz Adana Vakıf İş Hanı Mimari Proje Yarışması'nda 2. mansiyon ödülü almıştık. Keza, Kdz. Ereğli' de Demir ve Çelik Fabrikaları 1100 Evlik İşçi Sitesi Proje Yarışması'nda da 4.lükle ödüllendirilmişti. Ardından, Ankara Millî Eğitim Bakanlığı Binası Mimari Proje Yarışması hazırlıklarına da başlamıştık. Ancak, bu çalışmanın yarısında, rahmetli Utarit İzgi Hoca'nın yönlendirmesi ve teşvikiyle, Akademi'de açılan sınava girerek, 1416 sayılı kanunla Fransa'ya gitmeye hak kazanmış ve yarışmayı tamamlayamadan 1962 Şubat ayında İstanbul'dan ayrılmıştım. Onlar, yine bitirdikleri ve teslim ettikleri projede benim de adımı aynı şekilde yazmışlardı.

İstanbul Belediyesi'nde de çalışmaya ve Muammer Onat Hoca ile yarışma projeleri yapmaya devam ettiğimiz sıralarda evlenmiştim. Gülseren ve benim, Fransa'ya gidene dek, grup olarak buluşmalarımızda Muammer Onat Hoca, çoğu zaman bizimle birlikte olmuş ve bize güzel anlar yaşatmıştır. Davranışlarıyla, dost canlısı sevecen yanlarını göstererek bizlere örnek olmuştur. Şimdi, o günlere büyük bir özlem duyuyorum.

Beş yıla yakın bir ayrılıktan sonra, 1966 yılı temmuz ayında Fransa'dan döndüğümde ve bir süre sonra maceralı bir şekilde Akademi'de göreve başladığımda, yepyeni ve farklı bir

çalışma sistemi ve düzeni içine girmiş olsak da, ilişkilerimiz belli bir düzeyde devam etmişti. Geçen yılların ardından önce o, sonra da ben emekli olduk. Bana göre; onun yaşamındaki en büyük değişiklik; kolay yanaşmadığı evlilik serüvenine, dirayetini ve enerjisini meslekî kariyer heyecanı ile birleştiren sevgili Nursel Hanım ile başlaması olmuştur. Bu güzel serüven onlara çok değerli bir oğul vermiştir.

Muammer Onat'ın kendini sevdiren, şeytan tüyü var olan yapısı, tüm öğrencilerin de sevgili hocası olmayı başarma özellikleri, sanki ona özgü bir şeymiş gibi geliyor bana. Bir ağabey yaklaşımı içinde, sıkıntılı (her zaman) anlarımda karşılaştığımızda beni sabırla ve birazda hayretle dinler sonra; *“Oh be!”* deyip, *“Memet, inan seni her dinlediğimde rahatlıyorum, o kadar dertlisin ki, benimkileri unutuyorum”* derdi. Bu karşılaşmaları ne kadar özliyorum.

Konuşmamı bitirirken, toplantının düzenlenme hedefinde Muammer Onat Hoca ile ilgili “mimarlık” ve “eğitime” ilişkin bazı görüşlerimi de eklemek istiyorum.

Muammer Onat, anılar arasından çıkarttığım sonuçlarda belirttiğim gibi, öğrenci arkadaşları (!) için *(böyle diyorum çünkü gerçekten öğrenci ile arkadaş olmasını bilmiştir)* sadece yol gösteren bir rehber hoca değil, aynı zamanda Akademik çerçevede yenilikçi ve araştırmacı ve iyi bir öğreticidir. Aldığı kolej eğitiminin kendisine kazandırdığı analitik düşünme ve sorun çözme özelliklerini, mimarî projelere de yansıtan, mimaride çağdaş gelişmeleri özümserken, geleneksel mimarî değerlerimizi de katmayı deneyen ve ussal düşünce peşinde olan bir kişidir. Akademi’de mimarlık eğitiminde geçirdiği çok uzun yıllar boyu, kendisinin bu özelliklerini öğrencilerinin fark ettiğini, gördüğünü ve değerlendirdiğini düşünüyorum. Tıpkı benim gibi. Meslekte ilk yılımda özellikle yarışma projelerini hazırlama safhalarındaki tartışmalarımızla ve örneklemeleriyle; “mimarî ürün”ün yaratılması ve değerlendirilmesi ile ilgili düşüncelerimin şekillenmesinde etkisi olmuştur. Öğrencilere yaptırdığı projelerde de; çevre oluşumu ve mimarî arasında olması gereken ilişkileri kurgulamayı öğretmeye çalışmıştır. Benim ona bakışım, onu görüşüm budur ve onun bu özelliklerinden etkilenmişimdir. Yıllardır savunduğum, “mimarlık ürününün etkileyen tüm etmenlerin, fizik ve diğer çevre koşullarının, hem ürünün ortaya çıkışında, hem de ürünün değerlendirilmesinde önem taşıdığı” hususundaki duyarlılığımın temelinde onun yaklaşım felsefesinin etkisi olduğunu belirtebilirim.

Dolayısıyla, “çevresiyle uyum sağlayan bir mimarî ürün”e önem veren düşünce yapısı ve mimariye bakışı, benim Akademi’de ve Türkiye’de Kentsel Tasarım Disiplini’nin geliştirilmesi çabalarımda önem verdiğim; “mimarînin kentsel kılınması” arayışlarım ve anlayışıma zemin hazırlamıştır diyebilirim.

Özetle Muammer Onat Hoca, uzak görüşlülük içeren yenilikçi bakış açısı ile Akademi’de mimarlık eğitimine ve mimar adaylarına, yeni açınımlara yol gösterici katkılarda bulunmuştur.

Akademi’de ilk yıllarda, benim ilk ve tek rehberim olan Muammer Onat Hocam, sana teşekkür ediyor ve aile bireylerinle birlikte uzun, sağlıklı ve keyifli bir yaşam diliyorum.

10-Nisan-2009-Caddebostan